

Dünya dövlətlərinin iqlim dəyişmələri ilə mübarizədə fərdi metodologiyası

Nurlan Abdalov

Noyabr ayında Bakıda keçiriləcək COP29 tədbiri iqlim dəyişmələrinin mənfi təsirləri və bu problemlə mübarizə yolları haqqında geniş müzakirələrə səbəb olacaq. İqlim dəyişmələri yalnız ekosistemlərə deyil, həm də insan sağlamlığına, iqtisadiyyata və sosial adalətə ziyan vurur. Yeni araşdırmalar göstərir ki, bu proses nəticəsində ekstremal hava hadisələrinin sayı artır, su mənbələri azalır, əkinçilik və qida təhlükəsizliyi risk altına düşür.

Bu səbəbdən iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizə üçün yeni metodologiyalar və yanaşmaların inkişaf etdirilməsi həyati əhəmiyyət daşıyır. Dünyada iqlim dəyişmələri ilə mübarizə üçün bir neçə yeni metodologiya tətbiq olunur. Bunlar arasında karbon ayırma və saxlama (CCS) metodu atmosferdən karbon dioksidin çıxarılmasını və yeraltı geoloji formasyonlarda saxlanılmasını əhatə edir. Digər tərəfdən, yenilənəbilən enerji mənbələri günəş, külək və hidroenerji kimi təbii enerji mənbələrinin istifadəsini artırır. Təbiət əsaslı həllər də mövcuddur ki, ekosistemlərin bərpası və təbii mühitin qorunması, iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizənin bir hissəsi olaraq önəmlidir. Dövrümüzün ən önəmli yeniliyi hesab olunan texnoloji üstünlüklərin başqa sahələrindən istifadə etməklə də iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizə aparmaq olar. Məsələn, rəqəmsal platformaların istifadəsi enerji istehsalı və istehlakının daha effektiv idarə olunmasına şərait yaradır. Bu çərçivədə artıq bir çox ölkələrdə enerji effektivliyi proqramları həyata keçirilir. Məsələn, "Enerji istehlakını azalt" layihələri evlərin və sənaye müəssisələrinin enerji səmərəliliyini artırmağa yönəlib.

Bəs digər ölkələr iqlim dəyişmələrinə qarşı necə mübarizə aparırlar? Norveçdəki CCS layihələri iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizədə qabaqcıl nümunədir. 2020-ci ildən etibarən Norveç karbon dioksidinin atmosfərə buraxılmasının qarşısını almaq üçün ildə 2 milyon ton karbonu saxlamağı hədəfləyir. Bu, dünyanın ən iri CCS layihələrindən biridir və digər ölkələr üçün nümunədir. Belçikada isə 2021-ci ildən etibarən günəş enerjisi istehsalını artırmaq məqsədilə müxtəlif subsidiyalar təqdim edilir. Belçika 2030-cu ilə qədər elektrik enerjisinin 40 faizini yenilənən enerji mənbələrindən təmin etməyi planlaşdırır. Estoniya rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi ilə enerji istehsalını və istehlakını optimallaşdırmağa yönəlmiş proqramlar həyata keçirir. "Smart Grid" sistemləri enerji şəbəkələrinin daha səmərəli istifadəsini təmin edir. Bu yanaşma enerji istehlakını izləməyi və tənzimləməyi asanlaşdırır, nəticədə iqlim dəyişmələrinin təsirlərini azaltmağa kömək edir.

Almaniya enerji effektivliyi sahəsində innovativ proqramlar tətbiq edir. 2021-ci ildə başlayan "Enerji istehlakını azalt" layihəsi çərçivəsində evlər və sənaye müəssisələri üçün enerji səmərəliliyi artırılır. Bu proqram binaların izolyasiyası və enerji sistemlərinin modernləşdirilməsi üzərində həyata keçirilir. Böyük Britaniya 2050-ci ilə qədər karbon neytrallığına çatmaq məqsədini qarşıya qoyub. Bu məqsəd çərçivəsində 2021-ci ildən etibarən "Net Zero Strategy" tətbiq edilir. Bu strategiya çərçivəsində dövlət yenilənən enerji mənbələrinin istifadəsini artırır, elektrik istehsalında kömürdən asılılığı azaltmağa çalışır. Böyük Britaniyada külək enerjisi stansiyalarının inşası sürətləndirilir. Bu layihə elektrik istehsalını əhəmiyyətli dərəcədə artırır və iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizədə önəmli rol oynayır. İtaliya da iqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində irəliləyişlər əldə edir. Bu ölkədə 2030-cu il üçün "Integrated National Energy and Climate Plan" (İntegrasiya Olunmuş Milli Enerji və İqlim Planı) hazırlanmışdır. Bu plan enerji istehsalının 30 faizdən çoxunun yenilənəbilən enerji mənbələrindən təmin edilməsini hədəfləyir. İtaliyada günəş enerjisi sistemlərinin quraşdırılması üçün geniş subsidiyalar təqdim edilir. Həmçinin binaların enerji səmərəliliyinin artırılması üçün "Superbonus" proqramı həyata keçirilir ki, bu da tikinti və renovasiya işlərini stimullaşdırır.

ABŞ iqlim dəyişmələri ilə mübarizə üçün bir sıra genişmiqyaslı təşəbbüslər göstərir. 2021-ci ildən etibarən Bayden administrasiyası Paris İqlim Sazişinə əsasən karbon emissiyalarını 2030-cu ilə qədər 50-52 faiz azaltmağı hədəfləyir. Bu məqsədlə enerjinin yenilənəbilən mənbələrinə, xüsusilə günəş və külək enerjisinə investisiyalar artırılmışdır. ABŞ-da "Clean Power Plan" (Təmiz Enerji Planı) çərçivəsində, fosil yanacaqlardan asılılığı azaltmaq üçün elektrik istehsalında aşağı karbonlu texnologiyaların tətbiqi təşviq edilir. Çin dünyanın ən iri karbon emissiya istehsalçısıdır, lakin iqlim dəyişmələri ilə mübarizəyə dair ambisiyaları artmaqdadır. 2020-ci ildə Çin 2060-cı ilə qədər karbon neytrallığına çatmağı hədəflədiyini açıqlayıb. Ölkə yenilənəbilən enerji mənbələrinə, xüsusən də günəş və külək enerjisinə investisiyaları artırmaqla, eyni zamanda enerji istehlakını azaltmaq məqsədilə enerji səmərəliliyinin artırılmasına

yönəlmiş proqramlar həyata keçirir. Qeyd edək ki, Çin dünya üzrə ən iri günəş paneli istehsalçısıdır və 2022-ci ildən etibarən kömür istehsalını dayandırmağa başlayıb.

Ölkəmiz isə COP29-a hazırlıq çərçivəsində, iqlim dəyişmələri ilə mübarizə sahəsində bir sıra addımlar atıb. Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən müzakirələr beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlığın gücləndirilməsi hədəflənir. Ən son yeniliklər kimi, xarici işlər naziri Ceyhun Bayramovun BMT Baş Assambleyasının 79-cu sessiyası çərçivəsində Nyu-Yorkda latviyalı həmkarı Baiba Braje ilə görüşünü, COP29-un müəyyən olunmuş prezidenti, ekologiya və təbii sərvətlər naziri Muxtar Babayevin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) baş direktoru Tedros Adanom Qebreyesusla iqlim dəyişmələrinin global səhiyyə sistemlərinə təsiri ətrafında fikir mübadiləsi aparmasını qeyd etmək olar.

Bu istiqamətdə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının "ACWA Power" və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkətləri ilə bərpaolunan enerji üzrə pilot layihələrin həyata keçirilməsi dövlətimizin iqlim dəyişmələri ilə mübarizədə necə aktiv olduğunu bir daha göstərir. Xatırladaq ki, Şərqi Zəngəzur və Qarabağ torpaqları da "Yaşıl enerji" zonası elan edilib. Bu ərazilərin 2050-ci ilədək "netto sıfır emissiya" zonasına çevrilməsi nəzərdə tutulub. Həmin ərazilərdə bərpaolunan enerjinin istehsalının artırılması, eləcə də günəş və külək elektrik stansiyalarının tikintisi Azərbaycanın mübarizəyə töhfəsini bir daha təsdiqləyir.